

n vol, dat de un loekwamen, rden dit op zede- aloude belijdenis kerken op juri- oorspronkelijke ut zich bij hen

n mag geconsta- antie veel, zoer n. Beiden waren Herv. kerk meer in en verootmoe- Heere. Beiden zonde voor God

laten voortwoe- plicht was. Bei- Herv. kerk te ig ontstond zoo- ar leden. Beiden ag van de Drie Dordtsche ker- als de voort- de kerk in ons ht te hebben op n zich gehouden n het verwerpen en van hetzelfde oord dat de onder- epend werden, prechte gerefor- dijn. (v. Velzen.) kerkreformatie, volgen, ging ten nadruk behoort de kerk, op de genschappen van a soevereiniteit, koninklijk ambt

anneer men over zaak der zalig- geen uitspraak is vastgelegd, enals het secta- n deze nuancee- niet zijn mee- D. KRAAN.

chitofels". 1)

gevraagd of hij gelezen. Deze Juni 1836: „Ja k een schrijven in goed doen... in Le Roy met ten, niet alleen ant dat spreekt gevoelen dat ik juist aandringt en cordaatheid loojen of liever te deel door 't i verreweg de e Roy te vin-

en raadsel hoe formuleren is, geloofs als bij- geeneige andere iders dacht, ge- destinatie blijkt, den geschreven

apadose dan of hij wel bij hem oegd: „Ik ver- et het libel van

de drie Achitofels i Baumgarten, door zoon van David, ndekt, geopenbaard f. Leeraar onder 't

pamfletten noemen: Een woord ter be- verdeligheden in de e Roy. Rotterdam, n 8°, 32 blz.

res, o.a.: a, wanneer de for- le kerk in Neder- ouw gehandhaaid? loy. — Rotterdam, 8°, (II) en 10 blz. r Hervormde kerk eenigheid en litur- leerregelen, nader zuiverd, door J. J. 4, in 8°, (VI) en

een brief aan den -leer der Dordtsche ijbelwaarheid: Ter ze Hervormde be- A. B. Saakes, 1834,

meene Synode der door J. J. le Roy, tword van voor- & Verbruggen,

gemanooeuvreerd van waaruit zij dat accomplit niet meer konden verhinderen.

Wat had de Regeering nu eigenlijk met de Kerk voor?

Had men hier uitsluitend met de gril van een op macht belust despoot te doen? Neen, want deze politiek is ook na het afsteden van Willem I zelf gelijk gebleven. Willem II was in het kerke- lijke geen Maurits. En de politiek van Willem I vond van meet af de ondersteuning van een man als Thorbecke.

„Le pouvoir temporel est dans toute la force du terme le chef de l'Association religieuse", schreef Thorbecke ter verdediging van 's Konings politiek in het Journal de la Haye. En van Appel- tere schreef:

„Wil men dan niet zien, dat alleen de Rege- ring tot het bevorderen van het werk der nieuwe Kerk-ordening bevoegd, in staat en verplicht was?"

Het vraagstuk van de verhouding Kerk—Wereld- lijke Overheid had nu een typische negentiende eeuwse montage gekregen. Na de Fransche revolutie was de staatsgedachte sterk gepronon- ceerd geworden. Buiten den staat liet niets zich denken. Die staat was een geconcentreerde een- heid. Men moest daarin nu de Kerk zien onder te brengen. Willem I bediende zich daartoe van het Caesaro-papisme. Dat had tot een Staatskerk kun- nen leiden. Toen dat door de omstandigheden niet gebeurde, heeft Thorbecke de Kerken later, min- der verheven, als zedelijke lichamen, „als per- sonen, die hun aanwezigheid verschuldigd waren aan een fictie die haar rechtskracht alleen aan het Staatsgezag kan ontleenen", in zijn staatschema ingelijfd, met alle gevolgen van dien: Uitdrukke- lijke toelating, toezicht, zelfs een wet in den tran- van het beruchte vervolgingsartikel 291 van den Code Penal achtte hij nog in 1843 noodzakelijk.

Tusschen Willem I en Thorbecke is op den duur slechts verschil in schittering van het kerkelijk praalgetuig. Bij beiden was de Kerk in den staat ingelijfd.

En bij die inlijving was men op recalcitrantheid bedacht geweest. Want die Kerk susteneerde van ouds een eigen recht naast den staat. Was de staat een gemeenschap, de Kerk was het ook. Haer de staat een eigen recht en eigen grondwet, de Kerk had ze niet minder.

In 1816 heeft Willem I die historische vrije Kerk geannexeerd. Behoudens het protest van de classis Amsterdam, zonder slag of stoot. „De Ge- reformeerde Kerk is een deel der staatsmachine geworden, een Departement van Algemeen be- stuur", schreef Groen van Prinsterer. De bedoel- ing was nu om de kerken aan deze annexatie te laten gewennen. Vandaar dat de classis Amster- dam voorzichtig met een kluitje in het riet ge- stuurd werd. Vandaar dat, toen de onrust over het gepleegde onrecht toenam en de predikant Mole- naar daaraan in een brochure uiting gaf, hij van Regeeringswege zulk een geweldige uitbrander kreeg, dat hij van den weeromsluit geheel koest werd. De spanning steeg toen de kwesties om den persoon van De Cock zich verhieven. De Cock en meerdere voormannen wilden geen afschei- ding. Hun beginsel was, zooals Groen zegt: „be- hoefte naar waarheid; een behoefte waarvoor in sommige gemeenten, noch vervulling, noch uit- zicht op vervulling bestond."

Waar zoo de zaken stonden, kon de juridische knoop waarin de Hervormde Kerk verward zat, door De Cock en de zijnen niet worden ontward. Men stond door tegenwerking van Regeering en Kerkbestuur voor een acute geestelijke nood. Zoo werd men van den wal in de sloot gedrongen: Men kwam tot Afscheiding. Van den wal in de sloot, de qualificatie is juist, want het gaat hier over be- houd en verlies van recht. Maar het is niet de schuld van De Cock dat het zoo kwam. Daarom is het ook zijn schande niet. Maar door de Af- scheiding kwam helaas het groote punt van het eigen recht der Nederlandsch-Hervormde Kerk buiten het geding te liggen.

„Zoolang zij in het Kerkgenootschap bleven waren de Afscheidenen, aan wie alle handhaving der Hervormde leer en ook de minste tegemoet- koming aan regtmatig bezwaar op hoogen toon werd geweigerd, tegenover het Kerkbestuur de be- leedigde partij."

Maar na de Afscheiding had men het recht van beleedigde partij door abandon te niet gedaan. Op het verlaten schip had men geen rechten meer. Of die tactiek destijds juist was? Groen van Prin- sterer meende van niet; dacht dat het schip nog te houden zou zijn.

Zoo veel is zeker, dat men door Afscheiding nim- mer dit doel kon bereiken, dat de Staat uit het geannexeerde gebied werd geworpen. Daarom be- treunde iemand als Groen, die de juridische figuur van de mystificaties sinds 1816 had doorzien als weinigen, de Afscheiding.

Maar zooals we zagen: 1886 heeft 1834 daarin althans geen ongelijk gegeven: Door een tegenover- gestelde houding was in 1886 ook niets te redden.

Zoo was door de Afscheiding de strategische positie der regeering beduidend versterkt. En na- dat men de Afscheidenen in de sloot gedrongen had, liet de regeering de Afscheiding in de fuik loopen. Het beeld is van Groen van Prinsterer. In 1836 werd de fuik der autorisatie gespannen,

waarin na verloop van eenige jaren de Afschei- ding is gevangen. De Afscheidenen waren onder het geotroyeerde reglement vandaan, onder het geautoriseerde reglement terecht gekomen. Het stelsel Willem I verwisseld voor het stelsel Thor- becke. Vergelijkenderwijs ongetwijfeld een voor- deel. Maar het was het voordeel van dragelijke vredesvoorwaarden bij een verloren oorlog. Omdat de staat meester bleef van de Kerk.

Zoodanig meester, dat de staat in 1852 de Ko- ninklijke macht uit het Algemeen Reglement der Nederlandsch-Hervormde Kerk kon laten schrapp- en en na 1852 langzamerhand de op dat regle- ment gemaakte reserves kon laten schieten.

De gekooide eend was tam geworden; de breuk in de Kerk definitief.

Zoo was de oorspronkelijk vrije Kerk naast den vrijen Staat verdwenen; en het zich terugtrekken van den Staat in later tijd heeft het door de staatspolitiek tot stand gebrachte fait accompli bestendigd. In de gebrokenheid van de Nederland- sche Kerk is mede te zien een stuk werk van den Nederlandschen staat.

Dr J. A. H. J. S. BRUINS SLOT.

De „Vader der Zeeuwsche Kerken".

(Ds C. Steketee van Nieuwddorp.)

Allerwege is in den laatsten tijd geschreven over de figuren, die in de vuurlinie van de Afscheidings- beweging hebben gestaan en daarmede is de ge- dachtenis aan deze voortrekkers opnieuw ver- levendigd. Terecht, want het is hun werk geweest, het werk dat ze in Gods kracht en onder vele moeiten en beproevingen hebben verricht, waar- heen deze herdenkingsdagen terugwijzen.

Maar ook onder de mannen van de tweede linie, de dienaren der eerste scheidinggemeenten dus, zijn er geweest, die niet mogen worden vergeten, omdat zij, ook in Gods kracht en ook onder vele moeiten en beproevingen, het werk der voortrek- kers hebben bevestigd.

Een van ozen is Ds Christiaan Steketee, die door Prof. Lindeboom is genoemd „de Vader der Zeeuwsche Kerken".

Hij werd in 1819 te Nieuwddorp geboren. Zijn vader, de dorpskleermaker, alom bekend als „touw Kersaentje", was een der eersten, die uit het Ned. Herv. Kerkgenootschap uittrad en in zijn huis werden de samenkomsten der uitgeleiden gehouden. Met „Jantje Schoonaard", die de kerk van Nieuwddorp meer dan 50 jaar in de bescheiden functie van koster heeft gediend, had hij de lei- ding der broederen.

Enkele malen „oefende" te zijnen huize Ds Scholte — wat Steketee op boete van overheids- wege is komen te staan — en na een van deze be- zoeken nam Ds Scholte den 19-jarigen zoon Chris- tiaan mee naar Utrecht, om hem voor den dienst des Woords op te leiden. Twee jaar woonde de jonge student bij zijn leermeester thuis: de kosten werden bestreden uit het spaargeld van zijn vader en zijn zusters. Nog voor hij klaar was beriep hem de gemeente van Nieuwddorp en toen hij den 13en Juli 1842 examen had gedaan voor „de Provinciale Vergadering" te Goes¹⁾, werd hij den daaropvol- genden dag in zijn ambt bevestigd door Ds Scholte. Voorloopig nam hij — zonder tractement! — zijn intrek bij zijn vader, die ouderling was en nog 22 jaar lang, tot aan zijn dood toe, de ouderling van zijn zoon is gebleven.

Al spoedig na zijn komst was de gemeente zoo- danig gegroeid — in den eersten tijd was er iets als een geestelijke opwekking over 't dorp gegaan — dat moest worden omgezien naar een eigen kerkgebouw. Midden in het dorp was een groot open terrein met een waterput („de vaete"), dat, als voor het doel zeer geschikt, door den kerke- raad werd aangevraagd. Maar de liberale en zeer vijandige burgemeester weigerde volstrekt. Ds Steketee, in 't minst niet ontmoedigd, riep de hulp in van Ds Scholte (die de kennelijke sympathie genoot van Koning Willem II) en na eenigen tijd kwam uit Den Haag het bericht, dat de afgeschei- denen „zoo veel grond als ze noodig hadden" kon- den krijgen: de burgemeester moest zelf deze voor hem zoo ergerlijke boodschap bij den dominee gaan brengen.

De kerk werd gebouwd, straks ook een pastorie (toen Ds Steketee gehuwd was met Johanna Sara van Overbeek) en een school, zelfs een eigen be- graafplaats, alles op initiatief van den onvermoei- den pastor, die de voldoening mocht smaken, dat nog bij zijn leven de geheele schuld was afgelost. Teekend bewijs inderdaad voor den geest in de Nieuwddorpsche gemeente en voor haar meeleven in het werk van haar predikant, die al de 40 jaren van zijn ambtsdij haar dienaar is geweest.

Een zacht en vriendelijk man, daarbij een ge- trouw zielzorger en een menschenkenner als wei- nigen, was Ds Steketee meer dan de predikant van zijn gemeente: hij was als een vader en een vriend, de vertrouwensman van allen. En op het dorp, ofschoon de vijandschap tegen degenen die „uit de vaete dronken" althans den eersten tijd groot was, nam hij de plaats in van notaris, advo-

1) Het officiële stuk, betrekking hebbende op dit examen, is aanwezig op de Afscheidingsstentoonstelling te Utrecht.

caat en dokter tegelijk. Zijn autoriteit was onbe- twist. Toen hem op een kouden winteravond ter oore kwam, dat een catechisant in de eenige her- berg van het dorp „voor de viool danste", greep hij zijn steek, (het teeken van zijn waardigheid als de ambtsketting van den burgemeester) en stapte de herberg binnen. Bij zijn verschijning viel er een volstreekte stilte in de rumoerige gelagkamer en ten aanhoore van allen vermaande de dominee den dwalenden catechisant, die daarna op zijn bevel aanstonds het lokaal verliet. En het bleef stil in de kroeg, totdat de deur achter beiden dicht was. Waar gezag oefenen noodig was, wist hij van geen zachtheid.

Hij kon echter ook anders optreden. Er was op het dorp een zeer vijandige vrouw, die van haar afkeer meer dan eens ondubbelzinnige blijken had gegeven. Ds Steketee wist, dat zij haar geld belegd had in een bepaalde zaak. Op een dag hoorde hij, dat die zaak er zeer slecht voorstond en dadelijk ging hij naar de bewuste vrouw toe, en stelde haar voor samen naar den notaris in de naburige stad te reizen, om zoo mogelijk het geld nog los te krijgen. 't Gelukte. De vrouw ontving eenige dagen voor het faillissement werd uitgesproken, alles terug. En ze was door deze volstrekt onver- diende hulp van den gehaten fijne diep beschaamd. Zoo bestreed en versloeg Steketee zijn vijanden!

Geen wonder, dat hij de centrale figuur was van het kleine dorpje. En niet alleen de grooten, ook de kinderen hadden zijn liefde. Als de Koning jarig was organiseerde hij een schoolfeest. En aan het hoofd van den optocht, die na het festijn door het dorp trok, ging de dominee... met steek en bef, in vol ambtsornaat.

In zijn eigenlijke kracht was hij echter op den preekstoel. Hij had veel te kampen met een ener- veevende aangezichtspijn, maar als hij preekte, viel alle hinder van hem af en was hij een en al vuur. 't Gebeurde vaak, dat hij na den morgen- dienst aanstonds naar bed moest, doch 's middags stond hij weer voor zijn gemeente en 's avonds preekte hij voor den derden keer.

En niet slechts op zijn eigen dorp, doch op ge- heel het eiland Zuid-Beveland en ook over de Schelde, in het land van Axel en het land van Cadzand, bediende hij het Woord voor de Afge- scheiden gemeenten. Soms preekte hij vijfmaal in één week, telkens op een andere plaats. En dan doopte hij de kinderen en hield met de herder- loozen avondmaal. Moeilijke reizen had hij daar- voor te maken over slechte winterwegen en over de stormige Schelde. Maar dan kende hij geen vermoeidheid en geen pijn weerhield hem. Als het ging om een gemeente te dienen, kon hij uren gaan onder striemenden regen en bij felle kou. En geen stormweer kon hem verhinderen de Schelde over te steken. 't Is op een Zaterdagmiddag ge- beurd, dat hij voor een preekreis door Oost- Zeeuwsch-Vlaanderen van Borselen afvoer, maar dat het kleine scheepje de haven van Terneuzen niet kon binnenloopen. In een gevaarlijke positie moest het vlak voor Terneuzen voor anker gaan en den geheelen Zondag daar blijven. Er was geen proviand aan boord voor de 12 passagiers — menschen, die waren meegegaan om in Terneuzen het Heilig Avondmaal mee te vieren — maar toch hadden ze een gezegenden Zondag onder de predi- king van Ds Steketee en toen ze Maandagsmorgens de stad konden bereiken — de broeders daar had- den in groote onrust den geheelen Zondag het scheepje zien slingeren — volgden eenige dagen van verkwikkende geestelijke gemeenschap.

Inderdaad: de vader der Zeeuwsche Kerken.

Maar nog verder reikte zijn werkzaamheid. Vrij geregeld was hij voorzitter van de Provinciale Synode van Zeeland, jarenlang kerkvisitor van de Zuid-Bevelandsche gemeenten, herhaaldelijk af- gevaardigde naar de Generale Synode en heel zijn diensttijd curator van de Theologische School te Kampen. Die reizen buiten de provincie — heele tochten per diligence of per schuit — waren zijn grootste genoegen. Dan verbleef hij in de pasto- rieën van zijn vele vrienden: te Utrecht bij Ds van Minnen, te Zwolle bij Ds Gispén, en dan duurden de praat-avonden tot ver over middernacht. Het was de gewoonte van die dagen, dat de naar ver- gaderingen reizende predikanten in bepaalde pas- torieën (ook die van den Bosch was een middel- punt) overbleven en dan werden ernstige bespre- kingen gehouden ter voorbereiding van wat op de vergadering dienen moest. Het onderlinge con- tact van de predikanten der scheiding in de vijf- tiger en zestiger jaren van de vorige eeuw was levendig en werd stelselmatig gezocht. In de pas- torie van Nieuwddorp, hoe ver weg gelegen die ook was, kwamen steeds collega's, om met Ds Steketee over kerkelijke zaken te spreken.

Tegenover deze verkwikkende vriendschap en den bemoeiigenden arbeid stonden echter ook vele zwaarigheden: vijandschap, financiële lasten bij kerk- en schoolbouw, bekrompen middelen. Van een tractement van f 400 moest Steketee leven met zijn gezin van acht kinderen, van wie er drie buitenshuis op studie waren. Gelukkig bracht soms de molenaar een zak meel en dachten de men- schen in den slachttijd aan de pastorie.

Veertig jaren heeft Ds Steketee zoo gearbeid, op zijn dorp en daarbuiten, onvermoeid, altijd blij- moedig, altijd ootmoedig dankbaar, dat hij tot zoo-

veel dienens verwaardigd werd. Ofschoon hij meer dan 100 beroepen heeft gehad — van eenige kerken zelfs tot drie en vijfmaal toe — heeft hij Nieuw-dorp nooit kunnen verlaten. Hij hing met heel zijn hart aan die gemeente.

En te Nieuw-dorp is hij ook gestorven, na een ernstige ziekte van vele maanden, op den 3en Juni 1882. Bij de begrafenis op het door hen zelf gekochte en verzorgde kerkhof, ging niet slechts de gansche gemeente mee in den stoet en de schoolkinderen, maar ook schier al de bewoners van het dorpje en zeer velen uit verren omtrek. 't Was een uitvaart als van een vorst, die door gansch een gemeenschap van rouwende onderdanen wordt uitgedragen. En de liefde van velen richtte een blijvend gedenkteken op boven zijn graf.

Zoo is het beeld van Ds Steketee, den vader der Zeeuwsche kerken. En het is even juist als typeerend wat vele jaren later van hem geschreven werd ²⁾: „Ds Steketee was een van de trouwe Godsgezanten, die veel hebben gewerkt, veel hebben gedragen en verdragen, veel hebben liefgehad en veel liefde ondervonden ook, die de kudde des Heeren op het priesterlijk hart hebben gedragen en daarom ook niet licht worden vergeeten, maar voortleven in de harten der menschen, die onder en door het Woord en onder en door het voorbeeld dier mannen, brengend en belevend het Woord des Heeren, tot het leven zijn gebracht, om te zijn als eerstelingen van Gods schepselen”.

Het is goed, dat we in herdenkingsdagen als deze, de herinnering aan mannen als Steketee verlevendigen. Want naast de voortrekkers uit den Scheidingstijd zelf behooren zij tot die voorgangers, wier geloof we, naar het apostolisch woord, hebben na te volgen, aanschouwende de uitkomst hunner werken.

C. T.

²⁾ Door Ds Datema in de Driebergische Kerkbode van 22 Nov. 1924.

Koninklijke vrijmoedigheid.

Wat in de mannen en vrouwen uit de eerste periode der Afscheiding zoo bekoort en — ook zoo beschaamt, is hun koninklijke vrijmoedigheid in het belijden der waarheid Gods. Tegen één eenige was toen de hand van allen. De Afscheidenen werden met den vinger nagewezen. Door straaltjongens nageschreeuwd of met steenen en slijk geworpen. En slechts zelden werd door de rechterlijke macht de mishandeling, hun aangedaan, gestraft. Kentekend is het antwoord, dat Ds A. Brummelkamp ontving, toen hij aan een zijner leerlingen vroeg, waarom hij zich niet bij de jeugdige gemeente aansloot: „Wel, als je je afscheidt, dan haten ze je als de pest”.

Tegen dezen zwarten achtergrond komt de vrijmoedigheid en getrouwheid der eerste Afscheidenen des te helderder uit. 't Was maar een klein groepje van meestal geringe en verachte menschen, doch wijd de genade Gods in hen was, en de Geest des Heeren in hen werkte, waren zij onoverwinnelijk. De scheiding was een daad der gehoorzaamheid aan God en der onderwerping aan Jezus Christus, als den Koning der gemeente. Dit heilig en machtig beginsel wijkt, blijkens de kerkhistorie aller eeuwen nooit, voor niemand en voor niets. Met groote vrijmoedigheid spraken de Gescheidenen overal en tot allen. Zij doen ons denken aan de Apostelen, Handelingen 4:33.

Iets van de mysterieuze kracht, die in de Apostelen uitblonk was ook in hen. Aan hun eenvoud en geringheid paarde zich een zekere majesteit. Ook hun oogen straalden, als zij voor den rechter getuigenis aflegden. Zij deden het zonder vrees of schuchterheid. Stoutmoedig, zelfs ontzagwekkend. 't Was de vrijmoedigheid van wie zich sterk weet, omdat hij de onmacht van zijn tegenstander doorziet.

Zoo was het bij den Vader der Afscheiding Ds H. de Cock. Waar hij zich ook bevond, op audiëntie bij den Koning, in de vergadering van het kerkbestuur, in de gerichtzaal voor den rechter, in wagens of trekschuiten, overal kwam hij vrijmoedig op voor het recht Gods en de liefde van Christus. Van hem kan in waarheid worden getuigd: „De ijver van Uw huis heeft mij verleerd”.

Veel daarvan was ook in zijn kloke en verstandige huisvrouw Frouwe Venema. Toen zij door den Geest des Heeren heilbegeerig was gemaakt, zeide zij onomwonden tot haar man, dat zij in zijn prediking niet vond, wat zij voor haar ziel behoefde. „De drie stukken”, zoo sprak zij, „noodig tot zaligheid te kennen, moeten toch altoos in elke preek duidelijk worden voorgesteld. Gij kunt dat niet te eenvoudig doen, want anders begrijpen de menschen het niet.” ¹⁾ Een grooten invloed heeft zij op hem geoefend. Vooral in den bangen tijd der vervolging is zij hem tot troost en steun geweest. Toen een lid der familie Ds de Cock trachtte te bewegen tot toegeven, sprak zij kloekmoedig: „Wat met de waarheid niet kan staan, moet vallen”. Zulk een geestkracht en trouw blonk ook uit bij mevrouw Brummelkamp. Deze had op de soldaten, die op den „Waburg” bij Hattum waren

ingekwartierd, zoo veel zedelijken invloed, dat zij den moed niet hadden baldadigheden te plegen, en haar zelfs beschermde tegen de brutaliteit van een opgehitst gepeupel. ²⁾

Deze voorbeelden (het zijn er enkele uit vele) toonen glashelder aan, hoe Ds W. Broes de plank heelmaal missloeg, als hij aan de Herv. leeraars den raad gaf, de Afscheiden menschen met vriendelijke toespraak tegemoet te komen. „Uit eigen ervaring sprekend, meent hij, dat vooral vrouwspastorske kostelijk dienst kan doen; zij trachte met haar innemend verkeer de echtgenooten van den Afscheiden man te winnen; en Eva verleide op haar beurt weer den Adam.” ³⁾

Leuk merkt Ds Gunst hierbij op: „Broes was zoo kwaad niet”.

Koninklijke vrijmoedigheid en heldhaftige trouw heeft Ds de Cock betoond.

Het Prov. Kerkbestuur vorderde van hem erkenning van schuld en belofte van beterschap. Den 2en October 1834 werd hem een formulier voorgelegd. Als hij dat maar teekende, dan was alles weer in orde. Dan behield hij zijn 2000 gulden tractement, zijn mooie pastorie, zijn vriendelijk dorpskerkje — en zijn eer bij de menschen.

Ondertekenen moest hij, of anders... ontzetting uit zijn ambt, verlies van zijn goederen, smaad en schande en vervolging. Maar hij teekende niet. Zonder eenige aarzeling weigerde hij beslist. Evenals Mozes achtte hij de smaadheid van Christus meerderen rijkdom dan de schatten van Egypte.

Luitsen Dijkstra, eerst leerling, daarna medearbeider van Ds de Cock, was een man van denzelfden stijl. In 't begin van November kwamen twee veldwachters om hem te arresteren. Zijn „misdad” was, dat hij te Grootegast een oefening had gehouden. Daarom was hij tot gevangenisstraf veroordeeld. Zij troffen hem, terwijl hij op zijn werk zich bevond. Tusschen hen beiden in namen zij hem mee. Toen zij onderweg voorbij zijn huis kwamen, mocht hij zijn woning niet binnengaan. Wel lieten zij hem toe, buiten voor de deur zich wat te verkleeden en ook dat hem zijn kerkboek werd overhandigd. Dijkstra, inplaats van over deze harde behandeling verontwaardigd te zijn, sprak onder het verder gaan voortdurend tot de veldwachters over den weg der vrije genade. In de gevangenis werd hem gevraagd of hij wapenen bij zich had. Zijn antwoord was, dat hij een scherp zwaard in den zak had. Dit zeggende, toonde hij zijn Bijbel. „O daar weten wij wel raad op”, was het bescheid. En Dijkstra werd in een donker hol gebracht.

Koninklijke vrijmoedigheid had deze getrouwe getuige aan den dag gelegd, bij het verhoor voor de rechtbank.

De President merkte op, daarbij doelend op het houden van een oefening: „gij weet immers wel, dat gij dit niet moogt doen, want het is tegen de wet des Konings”.

— „Het kan wel zijn”, antwoordde Dijkstra, „dat ik tegen de wet des Konings heb gezondigd, maar de wet van den Koning der Koningen spreekt mij vrij, ja, die gebiedt het mij”. Toen hem, op zijn verzoek, vergund werd verder te spreken, zeide hij: „Mijne heeren! Ik heb de grondwet van den Groeten Koning in mijn zak, kom, laat ik u een artikel uit die grondwet voorlezen. Hij sloeg nu zijn Bijbel op en las 1 Petrus 4:10 voor.

— „Gij zijt immers geen predikant”, bracht de President tegen hem in.

Dijkstra deed nu den Heeren het aanbod: „Is er iemand uwer, die mij betrekkelijk mijn bekwaamheid wil onderzoeken, ik ben oogenblikkelijk bereid te antwoorden”. Alleszins begrijpelijk had geen der Heeren lust op dezen voorslag in te gaan. ⁴⁾

Deze fiere turfarbeider van Smilde was de eenige niet, die zich zoo kloekmoedig voor zijn rechters durfde verantwoorden.

Op het gerechtshof te Zierikzee sprak ouderling J. de Later, een ambachtsman van Oud-Vosmeer een verdediging uit, door hem zelf opgesteld. Het is inderdaad treffend deze eenvoudige verdediging te vergelijken met het machtig pleidooi, door Mr A. M. C. van Hall voor het Hoog-Gerechtshof te 's-Gravenhage gehouden. Beide, hoe ook verschillend van vorm, zijn van hetzelfde beginsel doortrokken en doen op hetzelfde aambeeld rake slagen.

Koninklijke vrijmoedigheid, niet alleen bij de voorgangers, maar ook bij de kleine schare. Professor van Velzen had in zijn eerste gemeente een bejaarde weduwe, een moeder in Israël. Zij was „zoo vrijmoedig en verstandig, dat zij anderen, die zich als vijanden gedroegen, opzocht, aansprak, en met zooveel beleid en bescheidenheid daarbij te werk ging, dat soms de grootste tegenstander beschaamd en verlegen werd.” ⁵⁾ Toen de vervolging op het hevigst was, bleef men toch samenkomen en zong uit volle borst 's Heeren lof. „Dat Bazans hemelhooge berg” was toen een bijzonder geliefd psalmvers. Doch vooral ook Psalm 79:4.

Bijna 50 jaar geleden hebben wij in Almkerk, waar de vervolging sterk woedde, een ouden smid

ontmoet. Als hij vertelde uit de dagen der Scheiding was het of hij opnieuw jong werd. Op een Zondagnamiddag werd in een schuur een samenkomst gehouden. In stille aandacht was men bijeen. Op eens groot rumoer. Daar kwamen de dragonders binnengestormd. In naam des Konings werden zij gesommeerd, om uit elkaar te gaan. Een der ruwe klanten drong door tot het lezenaartje. De smid sprak hem vriendelijk aan. Het boek toonend, waaruit hij een preek voorlas, zeide hij, terwijl hij met de hand een paar bladzijden om-draaide, „kijk, nog zooveel is het, en dan gaan wij, na een versje gezongen en een dankgebed gedaan te hebben, allen naar huis”.

Dat was den dragonder al te familiaar. Hij gaf met het gevest van zijn sabel zó'n klap tegen het boek, dat het bonzend tegen den muur sloeg. Toen de smid nog iets wilde zeggen, schreeuwde de militair: „hou je bek, of ik steek je omver”. En het antwoord was: „Dat doe-de maar, dan steekt ge me regelrecht in den hemel”.

Een ontroerende pendant van die koninklijke vrijmoedigheid is de schoone lijdzaamheid, welke bij de schandelijke tooneelen der vervolging door de Gideonsbende werd betoond.

Op Zondag 21 Mei 1837 werd te Herwijnen de samenkomst gewelddadig verstoord. Vijf gewapende dragonders wierpen al de aanwezigen, tot zelfs den eigenaar toe, de deuren uit. Toen zij buiten op het erf bij elkander stonden en eenige woorden van vermaning tot de dragonders spraken, trokken die dappere krijgslieden de sabel en sloegen vloekende en dreigende, met de vreeslijkste woorden, alles van het erf. Het overige van den rustdag hebben zij besteed, om onder een glas jenever van hun bravoure te bekomen in dat zelfde huis, waar men anders op dien dag den naam des Heeren met psalmen loofde. ⁶⁾

Na een dergelijk woest tooneel schreef mevrouw Scholte te Gorinchem, den 21en Augustus 1835, aan haar moeder, welk een groot voorrecht het was, dat de menschen zich niet tegen hun vervolgers verzetten, wat zeker een bloedbad zou hebben veroorzaakt. En dan vervolgt zij: „Maar o dat weerhoudende van den Heere, dat niemand onzer zich met geweld verzette, en dat wonder van den Heere, dat wij zoo stil en gerust op onze plaatsen mochten blijven; dat ons gemoed niet ontroerd was, dan alleen om dat gruwelijke vloeken; want ik kan zeggen, ik zat zoo gerust, terwijl de sabels vóór ons en achter ons heenwaaiden en het paardevolk gedurig tegen onzen wagen aanreed. Het is de Heere alleen, die ons kalmte schonk, anders was het onmogelijk.” ⁷⁾

Heilige activiteit en heilige passiviteit treffen wij hier beurtelings aan. In het belijden moedig als een leeuw, in het lijden stil en gelaten als een lam. „Wormen voor God in het stof, adelaars voor de menschen”.

Moge de herdenking der Afscheiding door den Heere tot een rijken en menigvuldigen zegen worden gesteld. Wordt het kerkelijk besef er door verdiept, de broederlijke liefde en eendrachtigheid versterkt en het kerkelijk leven verrijkt. Vooral bij onze jonge menschen. Maar al te veel wordt tegenwoordig „een „verflauwing der grenzen” openbaar. Menigeen durft zich wagen aan een koordedans, waarbij men op het kantje af tusschen de wereld en het Christendom manoeuvreert. Meer dan ooit eischt onze tijd beslistheid. Wekke de Heere door Zijn Heiligen Geest steeds meer bezielden strijders voor Zijn Woord en Zijn eere. Laten wij, wars van alle bedenkelijk irenisme, kloekmoedig en getrouw, den naam des Heeren belijden. In ons gezin door nauwgezetheid in het stuk van den huiselijken godsdienst. Bij den weg en op ons werk door ons vrijmoedig getuigenis. In al de verhoudingen van het dagelijksch leven. Wordt vóór al ook in de literatuur door onze auteurs diepe ernst gemaakt met de Christelijke belijdenis. Wachten wij ons wel voor een gevaarlijke levenshouding ten aanzien van de lieden der wereld, welke in verleiding brengt, te kort te doen aan het Pro Rege.

Wordt de herdenking der Afscheiding gezegend tot diepe en dege karaktervorming door het getrouw navolgen der Vaders van '34 en '86: in Godsvrucht, in beginselvastheid, in heiligen geloofsmoed. Dat zal Gode tot eer, ons tot zegen, land en volk tot heil strekken.

Op zeer uiteenlopende wijze is ook nu weer over de Scheiding geschreven en gesproken. Wie echter met de geschiedenis voor oogen tegen de Afscheidenen durft opstaan, om hen te beschuldigen, dat zij tegen Gods Woord en tegen het heil van de Kerk des Heeren hebben gehandeld, die legt ongetwijfeld een blind vooroordeel of een jammerlijke verdwazing aan den dag.

Na honderd jaren moet door wie eerlijk en oprecht staat, worden erkend, dat de Scheiding voor de vierschaar der historie ten volle is gerechtvaardigd.

De Afscheiding was de bevrijding en voortzetting van de oorspronkelijke Gereformeerde Kerk in deze landen.

J. P. T.

⁶⁾ De Reformatie, I, blz. 455.

⁷⁾ Het leven van H. P. Scholte, door J. A. Wormser, blz. 123.

²⁾ De Afscheiding, Dr J. C. Rullmann, blz. 279.

³⁾ Een bladzijde uit de geschiedenis der Scheiding, door J. W. Gunst. Vrije Kerk, Jaargang 1891, blz. 347.

⁴⁾ Na zestig jaren. Een gedachteniswoord voor de Gereformeerde kerk te Smilde, blz. 24.

⁵⁾ Ontboezeming bij het gedenken van 50-jarige Evangeliebediening, door S. van Velzen, blz. 29.

¹⁾ Bladzijden uit de geschiedenis mijner Moeder, door H. de Cock, blz. 6.

De herdenking der Afscheiding is een eeuw gelede verre er is aan te wijzen strijd.

Dat ver Adorp, in een Afscheid werd wene.

Wij zou over aan te ontleen, machtigen voor dit v de stukke

heid van Omstree twee man Cock in re

De eene Adorp; de nende te oefenaars, fen conve

Uitbrie Medema h ningen, to Rechtbank

Ook K. Brandt ge der Afsch Brands ge

Deze bel niet eens Groningen landsch H

In beide om in der der Gerefo komen.

Hoewel zelf staand aanvankeli anticipatie kerkherste in velerli

Tegen de van 1827 t klaecht ing Middelstur

Teylingen logisch Tij dat Brand had tegen

Zondag ha van den H daarop ve mede-oude te proteste

het al of Damsté z z samenspre eenigen tij protesteers

gens de a Brands zou werk”, ter gekomen a

Hoe he te weten l geen inzag

De open zijn betro Adorp ver

Bekend was, dat E schorsing

gens de n cember 18 Brands ge tot ouderl naam ver

worden. In een Brands da

„Maar „mijn ki „naar de „kwam „ling de „uit der „mij var „toegezo „aannam „de Gen „aan de „maken „derend „pendee „niet he „dank)